

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

Список використаних джерел

1. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 199 «Отчеты о работе лабораторий пединститута за 1965 год», 7 арк.
2. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 233 «Отчет кафедр и кабинетов ректората за 1966-1967 учебный год», 96 арк.
3. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 450 «Отчеты кафедр института о научно-исследовательской работе за 1968 год», 137 арк.
4. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 545 «Отчет о научно-исследовательской работе института за 1969 год», арк. 380.
5. Педагогічна Харківщина: довідник / за ред. І. Ф. Прокопенка, В. І. Лозової. – Харків: Видання друге, доповнене, 1999. – 234 с.

УДК 372

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.

В. М. Білик, м. Харків

У тезах розкрито погляди видатного педагога В. Сухомлинського на проблему формування творчої особистості вчителя як складової педагогічної майстерності, визначено основні компоненти та напрями морально-естетичної освіти вчителів. Зазначено на які аспекти слід звернути увагу, посилаючись на праці українського вченого, при формуванні творчої особистості майбутнього вчителя.

Ключові слова: творча особистість, морально-естетична культура, морально-естетична вихованість, культура емоцій.

The views of an outstanding pedagogue V. Suhomlinskiy on the problem of formation of teacher's creative personality as a component of pedagogical skills have been revealed in the article. The main components and the ways of teachers' moral and aesthetic education have been determined. It has been shown in the article which aspects should be paid much attention to, when forming future teacher's creative personality, according to the view of the famous scientist.

Key words: creative personality, moral and aesthetic culture, moral and aesthetic education, culture, emotions.

Одним із провідних завдань Національної доктрини розвитку освіти України залишається створення умов для розвитку у дітей і молодого покоління творчих здібностей та здатності до самостійного наукового пізнання. У зв'язку з цим зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, його компетентності, іміджу, формування його творчих здібностей. Саме творчість постає стрижнем педагогічного процесу і розвитку особистості майбутнього вчителя.

Зокрема, видатний педагог ХХ ст. В. Сухомлинський наголошував на вихованні молоді, духовно підготовленої до осмислення важливих питань самосвідомості й самовиховання. Залишається злободенним його висновок, що в кожному новому поколінні молодих людей, які стоять на порозі самостійного життя, зростає чутливість до власного духовного світу і все більше утверджується

прагнення до щастя творення, стають наполегливішими шукання вищого сенсу буття [1, с. 458].

Проблему формування творчої особистості майбутнього учителя висвітлювали у своїх працях видатні педагоги минулого: Х. Алчевська, Б. Гринченко, М. Драгоманов, А. Макаренко, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Аналіз сучасних досліджень і наукових праць (В. Андрущенко, І. Бех, С. Золотухіна, І. Зязюн, О. Кульчицька, Л. Рибалко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, Т. Сущенко та ін.) дає можливість зробити висновок про те, що питання підвищення культурного, професійного, творчого рівня майбутнього вчителя залишаються актуальними сьогодні.

Як зазначає С. Золотухіна, аналіз творчої спадщини В. Сухомлинського показує багатогранність змісту проблеми формування творчої особистості учителя, яка включає такі вимоги: бути добрим спеціалістом, пильно стежити за «переднім краєм» науки, основи якої викладає, не порушувати гармонії емоційного, інтелектуального, естетичного світу особистості [1].

На думку вченого, на ефективність професійної діяльності вчителя впливають такі складові, як творче ставлення до педагогічної праці, морально-естетична вихованість, культура емоцій, культура мови, а також морально-естетичний компонент зовнішнього вигляду.

Необхідно звернути увагу на те, яке місце у формуванні особистості педагога В. Сухомлинський відводив творчому ставленню до педагогічної праці. На його думку, педагогічна творчість – це бачення людиною свого внутрішнього світу, передусім свого розуму, свого напруження інтелектуальних сил, свого розуміння і творення краси в наслідках своєї праці, своїх зусиль [1, с.480]. Учений наполягав, що ступінь творчості – це особлива спрямованість інтелекту, особливий взаємозв'язок між інтелектуальним життям особистості і виявленням її сил в активній діяльності [там же]. Він називав творчість самою суттю життя в світі знань і краси, діяльністю, в якій розкривається духовний світ особистості.

Важливу роль у створенні атмосфери співпраці вчителя й учнів В. Сухомлинський відводив захопленню своєю працею, усьому тому, що вчитель робить разом з дітьми. Особливе значення тут має ставлення до свого предмета, глибина знань, кругозір, особисте захоплення, яке водночас пов'язано з предметом і ніби веде дітей у світ, що виходить за межі шкільної програми. Це може бути літературна творчість філолога, любов до природи у біолога, дослідження з краєзнавства у історика, пошуки практичного застосування теоретичних знань у математика. Усе це виховує у дітей повагу до праці, викликає прагнення наслідувати творче ставлення до своєї справи.

Аналіз праць В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям», «Павлиська середня школа» тощо. дозволяє відзначити, що він простежив зв'язок морально-естетичної вихованості учителя з культурою його емоцій. На його думку, вона полягає в здатності вчителя спостерігати, адекватно емоційно реагувати на педагогічні ситуації, додержуватись морально-естетичних норм. Тому, на його погляд, важливе значення у формуванні творчої особистості учителя відіграє педагогічна спостережливість – здатність розпізнавати за найменшими нюансами міміки, жестів,

ходи, відтінків мови душевний стан дитини. Чим тонші відтінки настрою, переживань дитини сприймає вчитель, тим точніше й гостріше він зможе відчуті її морально-естетичне забарвлення і тим повніше буде його виховний вплив.

Основою емоцій вчителя В. Сухомлинський справедливо вважав морально-естетичну чутливість. «Не можна бути педагогом, не оволодівши тонким емоційно-естетичним баченням навколишнього світу...це не якась вроджена духовна якість. Вона набувається, осягається, виробляється, удосконалюється життям. Якщо говорять про педагогічний досвід, про роки праці як джерела, то в це поняття я включив би передусім тонкість емоційно-естетичного бачення світу і насамперед людини. Педагог стає наставником дітей і юнацтва за умов, що він тонко і чутливо пізнає світ розумом й серцем» [5, с. 520], – писав учений.

На думку В. Сухомлинського вміння володіти собою, тримати себе в руках – одне з необхідніших вмінь, від яких залежить здоров'я і успіх діяльності. Але він підкреслював, що це не передбачає холодної безпристрасності. Дійсна емоційна культура дає змогу переживати радість, смуток, тривогу, подив з безліччю відтінків. У той же час якщо вчитель удається до підвищення голосу, крику – це демонструє не емоційну розкутість, а відсутність моральної культури, безсилля вчителя, відсутність професіоналізму.

Стверджуючи, що слово – найважливіший педагогічний інструмент, який нічим не замінити, він підкреслював, що «мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури. Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова» [4, с. 202].

Невід'ємною складовою формування творчої особистості вчителя В. Сухомлинський вважав естетику зовнішнього вигляду (стиль одягу, зачіску) у єдності з моральним обліком. Простота, скромність та елегантність зовнішнього вигляду, починаючи з силуету і закінчуючи кольоровою гамою – все повинно відповідати індивідуальності людини, підкреслювати красу і згладжувати недоліки. Видатний вчений наголошував, що головним девізом педагога повинна стати відповідність зовнішньої елегантності внутрішньому благородству, зовнішньої скромності – внутрішній гідності.

У своїй практиці В. Сухомлинський будував роботу так, щоб глибше розкрити перед вихованцями світ великих ідей, моральних цінностей, відображених у літературі, живопису, музиці: ідеї боротьби людини за щастя, ідеї єднання, вірної, самовідданої, чистої дружби і любові. Він звертався до вчителя з рекомендацією йти до дітей як друг і добрий порадник. І пояснював, що для того, щоб слова вчителя про найтонші сфери духовного життя людини дійшли до серця дітей, потрібні такі відносини, які можна схарактеризувати як духовну спільність, взаємне довір'я і відвертість, доброзичливість [3, с. 436].

Даючи настанови молодим вчителям, педагог підкреслював: «З вашої поведінки, з ваших вчинків, особливо з вашого ставлення до інших людей, передусім до них, вихованців, з того, як і в чому ви *виражаєте себе*, маленька людина робить висновок про те, якими є люди взагалі, яким є добро і чи є воно взагалі, в чому полягає ідеал» [2, с. 591]. І на завершення, доцільним буде згадати думку В. Сухомлинського про те, що вихованці ставляться до свого вихователя як

до особистості, яка приваблює, захоплює, одухотворяє їх цілісністю, красою життєвих поглядів, морально-етичних засад [1, с. 591].

Список використаних джерел

1. Золотухіна С. Т. Використання ідей В.Сухомлинського в підготовці творчої особистості майбутнього вчителя / С. Т. Золотухіна // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 123. – Том 1. – Кіровоград, КДПУ імені В.Винниченка, 2013. – С. 45-49.
2. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.1. – К. : «Радянська школа», 1976. – С.101.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.2. – К. : «Радянська школа», 1976. С.436.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.3. – К. : «Радянська школа», 1976. – С. 202.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.3.– К. : «Радянська школа», 1976. – С.520- 524.

УДК 371.13(09) (477) «19»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У 20 рр. ХХ ст.

А. С. Бондаренко, м. Харків

Розкрито нормативно-правові документи освіти; виявлено особливості підготовки педагогічних кадрів; схарактеризовано типи навчальних закладів, які забезпечували підготовку вчителів у зазначений період; розкрито зміст, форми і методи педагогічної підготовки.

Ключові слова: *інститут народної освіти, технікум, практична підготовка, вчитель.*

The educational normative legal documents have been highlighted in the article. The peculiarities of teacher training have been revealed. The types of educational institutions that provided teacher training in the mentioned period have been characterized. The content, forms and methods of teacher training have been revealed.

Key words: *institute of national education, technical schools, practical training, teacher.*

Підготовка майбутніх учителів на кожному етапі розвитку суспільства є актуальною для вивчення та осмислення. Сучасні гуманістичні пріоритети вищої педагогічної освіти потребують розвитку суб'єктивності майбутніх педагогів, їх самостійності, активності, творчості, відповідальності за власний професійний розвиток. Державні документи з питань освіти: «Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття», Національна доктрина розвитку освіти в Україні, закони «Про вищу освіту», «Про середню освіту» тощо передбачають ґрунтовне реформування освітньої системи з метою її інтегрування у світовий і європейський науково-освітній простір, що висуває перед країною завдання стосовно виведення вітчизняної системи освіти на рівень розвинутих країн Європи і світу. Для реалізації означеної мети необхідне ретельне вивчення історії та перспектив розвитку освіти.